

Ilse Mestdagh & Gerti Wouters
Hogeschool West-Vlaanderen
Contact: *ilse.mestdagh@howest.be*
gertruda.wouters@howest.be

Woordenschat verrijken begint met attitude

Vooraf

“Over ondermaatse taalvaardigheid bij onze huidige generatie studenten is de laatste jaren veel geschreven in de pers. In het hoger onderwijs worden studenten verondersteld over de nodige taalvaardigheid te beschikken en dat zowel voor schrijven, lezen, luisteren als voor spreken: papers uitwerken, examenvragen beantwoorden en e-mails versturen, maar ook grote hoeveelheden leerstof verwerken en examenvragen begrijpen. Daarnaast moeten ze in staat zijn hoorcolleges te volgen, uitleg te vragen aan docenten en het woord te nemen tijdens hoorcolleges, seminaries of werkgroepen” (Peters & Van Houtven 2011).

“Een niet onbelangrijk gegeven daarbij is het woordgebruik van studenten, dat sterk samenhangt met stijl en register. Hoger onderwijs veronderstelt een zakelijk-professionele stijl: objectief schrijven en gebruik maken van correcte vaktaal en academische woorden zijn kwesties waar studenten moeite mee hebben. Zo blijkt ook uit het recente rapport over Nederlands in het hoger onderwijs van de Nederlandse Taalunie” (Herelixka & Verhulst 2014).

1. Het woorddossier

Culturele, maatschappelijke en sociale achtergronden liggen allicht mee aan de basis van de ontoereikende woordenschat van achttienjarigen. Daaraan dacht Wilma van der Westen ook toen ze in 2002 *Het woorddossier* ontwikkelde. *Het woorddossier* is een manier om expliciet aandacht te besteden aan het leren van woorden. Studenten pikken woorden die ze zelf niet kennen of actief gebruiken op uit geschreven en gesproken tekst, houden ze bij in een lijst en moeten nadenken over de geschiktheid ervan voor zakelijke teksten.

Door het woord te noteren, gaan studenten ook expliciet om met de schrijfwijze van woorden en door hun lijsten regelmatig door te nemen gaan die op termijn tot hun productieve woordenschat behoren. Aan die woorden kunnen bepaalde categorieën

gelinkt worden ('algemene woorden', 'vaktaal', 'spreek- en schrijftaal') of studenten kunnen met vaste woordcombinaties aan de slag of rangschikken woorden per thema (Van der Westen 2002).

2. Historiek van *de Digitale Woordtrainer*

Met dat woorddossierprincipe gingen we enkele jaren geleden aan de slag in onze lessen. *Het woorddossier* is een persoonlijke *tool*, zowel voor docent als voor student. Aanvankelijk lieten we studenten werken op papier, later digitaal in een *Word*-bestand of een *Excel*-document. Studenten geven volledig zelf aan met welke woorden ze moeite hebben. Omdat het een persoonlijk instrument is, is het studentvriendelijk, want laagdrempelig.

Gaandeweg begonnen we mogelijkheden te zien in functie van het taalbeleid dat we voor Howest uitwerkten: een structureel taalbeleid, op maat van de *New Young Professional*, dat de klemtoon legt op de taal die de student nodig heeft om in zijn opleiding en beroep te functioneren. Dat gegeven, gekoppeld aan de algemene tendens in Howest om steeds meer te digitaliseren, deed ons het principe omdenken naar een digitaal instrument: *de Woordtrainer*.

De werkwijze werd geïmplementeerd in een interne digitale werkomgeving voor studenten via *SharePoint*. We zagen meteen voordelen door te digitaliseren. Docenten kregen sneller grip op de inhoud van de woordtrainers en konden gerichte feedback geven. Bovendien kon een opleiding, bijvoorbeeld na afloop, zien welke woorden studenten voornamelijk hadden genoteerd of in welke opleidingsonderdelen woorden als moeilijk werden gepercipieerd. Voorts hadden verscheidene docenten, in plaats van enkel de vakdocent, inzicht in de woorden van studenten, wat vakoverschrijdend werken met *de Woordtrainer* mogelijk maakte: taal en woordenschat werden zo een zaak van de opleiding, niet enkel van de docent Nederlands of communicatie.

Als taalbeleidsmedewerker kregen wij op onze beurt een klare kijk op hoe en waartoe opleidingen *de Woordtrainer* gebruikten. Wij gaven regelmatig advies en schreven een handleiding voor student en docent. Daarnaast werkten we een workshop uit om het instrument bij studenten en docenten te introduceren. Toch stootten we regelmatig op gebruiksproblemen. Via *SharePoint* konden studenten bijvoorbeeld slechts een beperkt aantal woorden opslaan. We voelden ook de noodzaak om studenten te kunnen laten oefenen met hun woorden. Zo groeide langzaam het idee om een onafhankelijke *tool* te ontwikkelen: *de Digitale Woordtrainer*.

3. Algemene principes van *de Digitale Woordentrainer*

3.1 *Werkwijze*

Met *de Digitale Woordentrainer* houden studenten woorden bij die ze niet begrijpen, nemen ze woorden op die ze weliswaar begrijpen maar niet actief gebruiken, woorden waarvan ze aan de spelling of grammaticale eigenheid twijfelen of waarvan ze willen weten of ze in een zakelijk register passen (en/of waarvoor ze alternatieven moeten zoeken). Studenten kunnen (of moeten, volgens keuze van de opleiding) verschillende parameters over het woord invullen: ‘woord’, ‘betekenis(sen)’, ‘betekenis in context’, ‘synoniem’, ‘bron’, ‘bronzin’, ‘woordsoort’, etc. Ze kunnen de woorden oppikken uit diverse contexten (van cursusmateriaal over radio en televisie, wetenschappelijke artikelen tot conversaties onder vrienden), afhankelijk van hoe de opleiding de woordenschattool wil gebruiken.

Opleidingen kunnen *de Woordentrainer* op verschillende manieren inzetten: een opleiding als ‘Journalistiek’ zet het instrument breed in: woorden uit allerlei bronnen en contexten, begrippen en namen van personen of instellingen uit de actualiteit, etc. komen in aanmerking. Een opleiding ‘Biomedische laboratoriumtechnologie’ focust dan weer veeleer op vakterminologie, maar beide opleidingen hebben aandacht voor taalregisters. Een opleiding tot ‘bachelor secundair onderwijs’ heeft dan weer extra aandacht voor woordsoorten, bijvoorbeeld in het kader van het vak Nederlands.

Docenten kunnen er met de nieuwe *tool* voorts voor kiezen om zelf woordenlijsten toe te voegen. Dat wijkt enerzijds af van het basisprincipe dat studenten zelf woorden noteren die hen om de een of andere reden ingewikkeld voorkomen. Anderzijds levert deze invalshoek ook voordelen op voor het gebruik van de *tool* in specifieke lesverbanden (‘voorkennis opwekken’) of om themalijsten bij te houden – aangewezen voor vreemde talen.

3.2 *Doel*

Door met *de Woordentrainer* te werken, krijgen studenten de attitude om aandacht te hebben voor woordenschat. Ze werken met woorden waar ze zelf vragen bij hebben, wat verschillend kan zijn bij elke student. Daarnaast wordt ook hun houding aangescherpt om bestaande woordenschattools te gebruiken: *het Groene Boekje* voor spelproblemen, *het Van Dalewoordenboek* of een vakspecifiek woordenboek om correcte betekenissen te vinden van vaktaalwoorden, een synoniemenwoordenboek om professionele alternatieven te zoeken voor niet-professionele woorden, etc. Studenten moeten op die manier ook leren om de juiste betekenis te zetten bij een context of om een correct synoniem of een nuance te gebruiken in een bepaalde situatie.

Docenten kunnen hun studenten meteen wijzen op een correcte bronnennotatie bij het invullen van de bron van het woord. Voor specifieke taallessen kunnen ook grammaticale eigenheden van een woord opgezocht worden. Studenten kunnen zo een heleboel vaardigheden inoefenen die rechtstreeks of onrechtstreeks met woorden te maken hebben. Dat alles veronderstelt wel dat een docent de *tool* introduceert bij de studenten en hen wijst op de instrumenten die ze kunnen inzetten om hun lijst aan te vullen en dat ook andere docenten in de opleiding de *tool* kennen, de *tool* actief laten gebruiken en ernaar verwijzen.

De studenten kunnen zelf actief aan de slag met hun woordenlijst: ze kunnen de lijst doorlezen en instuderen (of een deel ervan), inzetten bij een schrijfoopdracht of een mondelinge proef of er gebruik van maken tijdens de les, op vraag van de docenten. Met de *Digitale Woordentrainer* kunnen studenten ook hun woordenschat oefenen. De student die doelgericht met de *tool* aan het werk wordt gezet, zal op termijn zijn woordenschat verrijken. Met de *tool* kunnen docenten nog een stap verder gaan: ze kunnen het instrument koppelen aan diverse opdrachten in de opleiding. Zo kunnen studenten met de *tool* bijvoorbeeld nieuw verworven (vak)woordenschat in verband met papier of bachelorproef bijhouden en achteraf via een simpele druk op een computertoets een alfabetisch geordende verklarende woordenlijst genereren om aan hun paper toe te voegen.

3.3 Evalueren van de woorden

Evaluatieparameters kunnen zowel over attitudevorming als over kennis gaan. Afhankelijk van hoe de opleiding de *Woordentrainer* heeft ingezet, zijn er ook diverse evaluatiemogelijkheden. Van nagaan hoeveel woorden de student heeft bijgehouden en hoe regelmatig hij de *tool* gebruikte tot de kwaliteit verifiëren van de informatie die de student heeft verzameld. En van kennis testen van de woorden tot implementatie bij een schriftelijke of mondelinge opdracht.

3.4 Resultaten met de Digitale Woordentrainer

Welke resultaten studenten met de *Digitale Woordentrainer* bereiken, is afhankelijk van hoe de *tool* wordt ingezet. Als een opleiding ervoor kiest om hen veel woorden te laten bijhouden (een 200-tal per semester bijvoorbeeld), dan zullen studenten zeker hun attitude aanscherpen en alerter worden voor woorden. Als een opleiding hen woorden laat instuderen, zullen zij die woorden beter onthouden. Als de *tool* gelinkt wordt aan bestaande vakopdrachten, zullen zij meer aandacht hebben voor de implementatie van nieuwe woorden in vakgebonden opdrachten en contexten.

Voor de opleiding is het interessant om na een semester te zien welke woorden studenten hebben bijgehouden. Docenten krijgen op die manier inzicht in de moeilijkheidsgraad van de woorden die ze gebruiken in hun lessen of in hun communicatie en kunnen daar het semester nadien op inspelen. Docenten krijgen door de *tool* ook meer aandacht voor woordenschat in hun (vak)les. Het instrument past dus in het kader van taalontwikkelen leren/lesgeven. We zien bovendien dat de attitude van studenten voor woorden extra wordt aangescherpt als meerdere – en idealiter alle – docenten in een opleiding de *tool* op de een of andere manier gebruiken. Zo wordt *de Digitale Woordentrainer* een bijzonder instrument in het kader van het taalbeleid van een instelling of opleiding.

Hoewel *de Digitale Woordentrainer* oorspronkelijk ontstaan is voor Nederlands en voor het hoger onderwijs, kan hij in het secundair onderwijs zeker even rendabel zijn. De inzet ervan is immers variabel, naargelang van de werkcontext. Ook voor vreemde talen zal het instrument zijn nut bewijzen. Tijdens de workshop op HSN maken we de deelnemers wegwijs in de mogelijkheden van *de Woordentrainer* en lichten we de opties toe aan de hand van een interactieve zitting en demonstratie.

Referenties

- Mestdagh, I. (2012). “Taal op maat van de New Young Professional. Van visie naar praktijk in Howest”. In: A. Mottart & S. Vanhooren. *Zesentwintigste conferentie Het Schoolvak Nederlands*. Gent: Academia Press, p. 102-109.
- Mestdagh, I. & G. Wouters (2013). “Journalist worden door journalist te zijn. Een motto als startpunt voor een taalbeleidverhaal aan Howest”. In: A. Mottart & S. Vanhooren. *Zevenentwintigste conferentie Het Schoolvak Nederlands*. Gent: Academia Press, p. 159-166.
- Mestdagh, I. & G. Wouters (2014). “Digitale woordentrainer”. Online raadpleegbaar op: www.digitalewoordentrainer.be.
- Mestdagh, I. & G. Wouters (2014). “Taal op maat. Naar een duurzaam taalbeleid in het hoger onderwijs”. In: *Ons Erfdeel*, p. 190-193.
- Herelixka, C. & S. Verhulst (2014). *Nederlands in het hoger onderwijs. Een verkennende literatuurstudie naar taalvaardigheid en taalbeleid*. Den Haag: Nederlandse Taalunie.
- Peter, E. & T. Van Houtven (2010). *Taalbeleid in het hoger onderwijs, de hype voorbij?* Leuven: Acco.
- Van der Westen, W. (2009). *Goed geschreven*. Bussum: Coutinho.